

Skamba dzūkiška šneka

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

„Dainavos žodžio“ priedas, remiamas Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondo

JIŠ BOBULĖS MARGOSKRYNELĖS

PATARLĖS JIR PRIEŽODZIAI

Kokia galva, tokia jir kalba.
Nuog žmonių kalbų jir po puodu nepaskavosi.
Piktas žodis vėju per svietų lakia.
Dešimt žodžių pamislyk, vienų pasakyk.
Kad tavo žodelis Dzievulio auselėn.

MĮSLĖS

Katris žodis tankiausiai vartojamas? (Jir)
Kokių žodžynan jyra daugiausia kalbos dalių?
(Daiktavardžių)
Jiš kelių literų susdaro viducinis žodis? (6-7)
Kokis žodis trumpiausias? (0)

JUOKCIS SVEIKA

– Jonulia, ką mokytoja uždavė namuosa?
– Nieko.
– Kap tu mislini, tai kodėl?
– Mokytoja knygos neturėj, o an pomiecės nežnoj, ką
raikia užduoc.

#

Motulė:

– Petrulia, graiciau kelkis, česas mokyklon.
– Nūnai neisiu.
– Kodėl?
– Paldzienykas sunki dziena ne cik tėvuliu, ale jir
man.

KALBĖKIM DZŪKIŠKAI

Anyta – vyro motina. Pikta anytėlė barė martelį.
Šešuras – vyro tėvas. Šešurą apvilko gražiais rūbais.
Moša – vyro sesuo. Mošų raikia pakviesc pakaštavoc
sūrio.
Vuošvis – žmonos tėvas. Vuošvis grėbė šienų.
Vuošvė – žmonos mama. Vuošvė buvo gero būdo.

JIŠTEKĖJUSIOS MERGELĖS GIESMELĖ

Pavasario dzienelį
Sėjau žalių rūtelį,
O aš sėdama, aš ravėdama
Su rūteli kalbėjau.
Ir aš sėdama, aš ravėdama
Su rūteli kalbėjau.

Tu, rūtela, žalioji,
Sesela kvepinacioji,
Aš nescikėjau šį rudenėlį
Tavį žalios palikcie.
Aš nescikėjau šį rudenėlį
Tavį žalios palikcie.

Aš paliksiu rūtelį,
Aš paliksiu žaliųjų,
Vai aš paliksiu žalių rūtelį
Jauniausiai seserėlai.
Vai aš paliksiu žalių rūtelį
Jauniausiai seserėlai.

Šventėm patraukli dzūkų etninė kultūra

Nuotekos namuose vesiailia baigiasi tadu, kap tėvas jaunų paveda žanyku, katrų jis pavadzina „žanteliu“. Jyra jišlikusi jir ženyko giesmelė:

„Tai dalia mano,
Tai gera mano,
Tai gražų, tai meilių
Mergelį goviau.

Kad pramatytau,
Tai pasodzytau.
Rūtelių darželį
Tarp lelijelių.“

Dzūkuose vesiailiai pasbaigus šarvų vežė rozu su nuoteku. Jos patalas buvo surištas ryšulin an skrynios – kupario. Šarvų vežė jilgais vežimais. Arkliai jir vežimai buvo apkaišyti kvietkais, kasnykais, žolynais. O prisiajo šarvų vežt ženociem vyrasniem vyram. Jir ciej buvo gražiai parėdzyci: apkaišyti plunksnom jir šiaudais.

O šarvo dovanai nedavė. Žanykas su pabroliais turėjo jį jišsipirkc. Šarvų skrynios vežtos jiš kiemo buvo nerakytos, kad kitom sodziaus mergom kelias jin marcias būt atrakytas. Pabroliai jir svotas cik žūrėj, cik dairės, kad kų nor nutvėrus jir jišvežus. Mislyta, kad vogci daiktai neša laimį. O „vogė“ raikalingiausius daiktus, kad būt langviau apžūrėc, kas pavogta. Po vesiailiai, žinoma, viskų beveik grūžino.

Senais česais marcių vežė pas vyrų povakarį arba suteumus. Galvota, kad dzienu jaunų gali nužiūrėc čeraunyka, raganiai.

Jišvažiuodama pas vyrų jaunoji jėmė su savim duonos bakanų, suvyniotų abrūsan, o nuvažiavus dėjo an stalo. Tai žnočino, kad jau ji pasgatavinus būc gaspadini. Abrūsų, katran buvo jinvyniota duona, dovanojo anytai. Žanyko pusė marcių gražiai sucikinėjo. Vartai buvo parėdzyci kvietkų vainikais, o prieg durų žanyko tėvai su duonu pasciko jaunų.

Marci, jišlipus jiš vežimo, abrūsų apdovanojo šarvavežį. Jinijus pirkion, an sienos korė abrūsų, an stalo padėtų duonos bakanų užklojo stuomeniu (drobės gabalu). Svocia nuog stalo nujima skoterčį (staltiesę), jį suriša gražiu abrūsų jir atiduoda anytai.

Senais česais nuotekos palayda jišvažiuodzinėj trupucį vėliau.

Vesiailių paprocių aprašymuosa daug rūpesčių buvo dėl jaunų suguldzymo. Vyrų namuosa šituoju rūpinos svocia

jir anyta. Vasarų guldė svirnan, o žiemų kamaron. Keltuvės tep gi buvo vožna jaunų gyvenime. Buvo nespakainos apeigos. Muzikontai graidami maršų budzino jaunus.

Budzinimo rytas būdavo marcios dovanų rytas. Marci atvesta jiš svirno pirkion randa „Šaučių, kraučių“, verpėjų. O juos visus raikėjo apdovanoc juostom. Pasrodus marciai visi vesiailinykai sodzinami už stalo abiedoc. Abiedu vadzino svocios pietus, ba svecius valgydzino svocia savo valgiais. Ji statė an stalo jir butelį, užkištų rūtos šakelį. Po sugultuvių jaunos galvų gaubė nuometu. Dabarciniais česais šitoy apeiga nejišlikus. Buvo mada apdovanoc vyro tėvus visais rūbais. Per apdovanojimū moteros giedojo:

„Anytų prisupo,
Anyta sukluo.
Dzyvai ne drobė,
Dzyvinos žmonės.

Šašurų apvilko,
Šešuras nuvirto...
Dzyvai ne drobė,
Dzyvinos žmonės“.

Pasbaigus dovanojimu, marcių šokdzino svotas, pabroliai. Jir vėl prisiaj marciai apdovanoc visų jaunimo pulkų. O marcios šokdzinimas žnočino, kad ji prijimta vyro giminėn. Dzūkuose gyvas paprocys per pirmarycio abiedų surinke pinigų už grajinimū. Muzikontai, pradėdami nuog jaunų, ajo jiš ailės prieg kožno svocio jir graino „Labų rytų“. Jiem mačino giedodamos daininykės:

„Labas rytas, mūs brolali,
Kų dovanosit mumiem
dovanėlių.
Ar rublaļ, ar puselį,

Ar nor kapeikėļi an cukerkėļiu.“

Vesiaila baigias svotų korimu. Šitas paprocys pas dzūkus atajis vėliausiai. Svotam giedojo pašiepiancias giesmelas:

„Ano šono svotuliai,
Anos šalalės,
Būtų nieko svotuliai,
Kad neretedanciai.

Ano šono svotuliai,
Anos šalalės,
Būtų nieko svotuliai,
Kad ne didziapilviai.“

Svotas storavinos paskavoc už mergų nuog didziulės bėdos – korimo. Ba jis ciek primelavis, marcių jir visus apgovis. „Sugautas“ svotas prašo prieš smercį laidimo atsiveikyc su paciu jir visais gerais žmonėm. Sūdzios (teisėjai) sucinka. Dar laido jam perskaicyc tastamentų jir atsibuciuoc su visom moterom.

Paskui marci užkaria jam an kaklo abrūsų. Tai žnočina, kad už kaltes jam dovanota. O an jo daikto būna pakarta jo „dūša“. O dūša – aprangtas kamšalas. Jam an kaklo užneria virvį jir nutįsia prieg kartuvių, pakabytų po balkiu. Paskui pakaruoklį sudagina.

Po svoto pakorimo svociai pradeda skirstycis namo.

Be šitų vesiailių švenciamos dzvidešimc penkių jir penkiasdešimc rozu gyvenimo mecines, pavadzytos sidabrini jir auksini vesiailiu. Ca vėl būna pabroliai jir pamergės. Žinoma, jau ne jaunimas, o pagyvenį. Grainu muzika. Jauniem ir „jauniem“, mininciem 25-as mecines, dovanojama lazda su sidabriniu galu, o auksinių – lazda paauksuotu galu. Lazda žnocina, kad ji pamačis ait porai bendro gyvenimo taku.